

Гуманітарна і політична безпека держави

УДК 321:327

Верховцева Ірина Геннадіївна

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій*

Verkhovtseva Iryna

*Doctor of Historical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Public Management and Administration
State University of Information and Communication Technologies*

ORCID: 0000-0002-5682-993X

Шестаков Валерій Іванович

*доктор технічних наук, доцент, директор
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
та стратегічних комунікацій*

Національна академія Служби безпеки України

Shestakov Valerii

*Doctor of Technical Sciences, Associate Professor,
Director of the Educational and Research Institute of
Information Security and Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-5918-5121

Гребенюк Віталій Миколайович

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
директор Центру стратегічних комунікацій
Національна академія Служби безпеки України*

Grebenyuk Vitaliy

*Doctor of Law, Senior Researcher,
Director of the Centre for Strategic Communications
National Academy of the Security Service of Ukraine
ORCID: 0000-0002-5169-8694*

Гайдук Олег Васильович

*Радник
Міністерство закордонних справ України*

Gaiduk Oleg

*Advisor
Ministry of Foreign Affairs of Ukraine
ORCID: 0000-0003-4740-7759*

**НОВІТНЯ ТЕРМІНОЛОГІЯ У ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАКТИКАХ ЯК
МАРКЕР КІБЕРВПЛИВІВ: ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ,
КІБЕРДИПЛОМАТІЯ
THE LATEST TERMINOLOGY IN DIPLOMATIC PRACTICES AS A
MARKER OF CYBER INFLUENCE: DIGITAL DIPLOMACY, CYBER
DIPLOMACY**

***Анотація.** Вступ. У статті аналізується змістовне наповнення термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія», що нині активно застосовуються в наукових студіях для позначення нових практик у дипломатичних комунікаціях. Звертається увага на те, що їх кіберизація створила ситуацію інтенсивного пошуку адекватних відповідників новим комунікаційним явищам та подеколи наявність суперечливих позицій дослідників у застосуванні новітньої термінології.*

Мета статті: на основі змістовного аналізу термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія», що застосовуються у науковій літературі, з'ясувати їх відповідність / невідповідність та можливість взаємозамінності.

Матеріали і методи. Базою дослідження стали публікації вітчизняних науковців, у яких аналізується практика застосування термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» в контексті кіберизації дипломатичних комунікацій. Під час студіювання проблеми автори послуговувались методами загальнонауковими (логіки, аналізу, синтезу, дедукції, індукції) та спеціальними (порівняльним, структурно-функціонального аналізу, термінологічним, наративним тощо). Це дозволило розглянути проблему в контексті загального й частного у визначенні сфери застосування розглядуваних термінів, з'ясувати відмінності між ними у рамках змістовного наповнення кожного, виявити специфіку позначення даними термінами відповідних явищ та поєднати результати дослідження в наратив у відповідності із логічним методом наукового пошуку.

Результати. Наголошено, що перенесення переважної більшості публічних комунікацій у кіберпростір та якісне оновлення відповідного цифрового інструментарію зумовили ситуацію інтенсивного пошуку адекватних понять і термінів для її опису. З'ясовано, що терміни «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» фактично позначають нові дипломатичні практики, які реалізуються за допомогою кіберкомунікацій, тобто в цифровому форматі, але в науковій літературі зустрічаються різні тлумачення цих термінів через те, що деякі дослідники ототожнюють ці поняття. Зазначено, що більшість науковців вважають, що кібердипломатія є значно ширшим поняттям, ніж цифрова дипломатія, і охоплює всю сферу дипломатичних відносин у кіберпросторі, а сфера застосування терміна «цифрова дипломатія» пов'язана з використанням цифрових інструментів у дипломатичній діяльності. Підсумовано, що,

оскільки кіберкомунікації наразі є домінуючими каналами міжнародних публічних комунікацій, кібердипломатія, відповідно, представляє практично всю сферу міжнародних публічних відносин.

Перспективи. Подальше студіювання проблеми може відбуватись у напрямі деталізації застосування термінологічного методу в студіях з вивчення новітніх дипломатичних практик як складника міжнародних публічних комунікацій за умов їх кіберизації.

Ключові слова: кіберпростір, цифровізація комунікацій, кібердипломатія, цифрова дипломатія, Iphone-дипломатія.

Summary. *Introduction.* The article analyses the content of the terms 'digital diplomacy' and 'cyber diplomacy', which are currently actively used in academic studies to refer to new practices in diplomatic communications. The author emphasises that their cyberisation has created a situation of intensive search for adequate responses to new communication phenomena and sometimes contradictory positions of researchers in the use of the latest terminology.

The purpose of the article is to determine, on the basis of a substantive analysis of the terms 'digital diplomacy' and 'cyber diplomacy' used in the scientific literature, their correspondence/inconsistency and the possibility of interchangeability.

Materials and Methods. The research is based on the publications of domestic scholars analysing the practice of using the terms 'digital diplomacy' and 'cyber diplomacy' in the context of cyberisation of diplomatic communications. In studying the problem, the authors used general scientific methods (logic, analysis, synthesis, deduction, induction) and special methods (comparative, structural and functional analysis, terminological, narrative, etc.) This made it possible to consider the problem in the context of the general and the particular in determining the scope of the terms under consideration, to clarify the differences between them within the content of each, to identify the specifics

of the relevant phenomena denoted by these terms and to combine the research results into a narrative in accordance with the logical method of scientific research.

Results. The transfer of the vast majority of public communications to cyberspace and the qualitative upgrade of the relevant digital tools have led to an intensive search for adequate concepts and terms to describe it. The terms 'digital diplomacy' and 'cyber diplomacy' actually refer to new diplomatic practices implemented through cyber communications, i.e. in a digital format. However, in the academic literature, there are different interpretations of these terms. Some researchers equate these concepts. However, the majority of scholars believe that cyber diplomacy is a much broader concept than digital diplomacy and covers the entire sphere of diplomatic relations in cyberspace. Instead, the scope of the term 'digital diplomacy' is associated with the use of digital tools in diplomatic activities. Since cyber communications are now the dominant channels of international public communications, cyber diplomacy, accordingly, represents almost the entire sphere of international public relations.

Prospects. Further study of the problem can be carried out in the direction of detailing the application of the terminological method in the study of modern diplomatic practices as a component of international public communications in the context of their cyberization.

Key words: cyberspace, digitalisation of communications, digital diplomacy, cyber diplomacy, iPhone diplomacy.

Постановка проблеми. Зумовлені якісними змінами технічного характеру та підвищенням загального рівня технологізації, а також персоналізацією і демасифікацією масових комунікацій, легкість та специфіка нових дипломатичних практик останніх десятиліть якісно впливають на характер та структурні зміни взаємин між урядами, політичними акторами, наддержавними структурами, широкими колами

громадськості різних країн, сприяючи залученню до спілкування горизонтальних мереж користувачів. Цифровізація міжнародних комунікацій у їх дипломатичному сегменті через надання громадськості інструментів впливу на свої уряди та створенням можливостей комунікацій із зарубіжною громадськістю інших країн суттєво впливає на порядок денний світової політики. З-поміж іншого, в наукових студіях це висуває завдання термінологічного характеру, а саме: які власне терміни з різноманіття застосованих у практиці дипломатичної комунікації у віртуальному просторі (кіберпросторі) найбільше відповідають опису сучасної ситуації, зумовленої кіберизацією міжнародних публічних комунікацій. Зокрема, чи відповідниками є терміни «цифрова дипломатія» (Digital Diplomacy / ЦД) та «кібердипломатія» (Cyberdiplomacy / КД), що застосовуються в наукових студіях, або навпаки – кожним з них позначається окрема сфера дипломатичних комунікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан наукової розробки проблеми свідчить про те, що розроблялась вона фрагментарно, хоча вказані нові дипломатичні практики потрапили до фокусу уваги дослідників. У цьому контексті слід вказати на розвідки вітчизняних науковців, зокрема, О.Висоцького [2; 3]; О.Гайдука [4-7]; В.Гребенюк [8]; В.Матвієнка та Г.Петушкової [9]; Т.Мірошніченко й Г.Федорової [11]; О.Полякова [12]; О.Русової [22]; О.Сегеди [13]; В.Ціватого [14], а також зарубіжних вчених А.Аттатфаа, К.Ренода, С.Паоліба [18], А.Баринхи й Т.Ренарда [19]; К.Б'йоли та М.Холмс [20], Г.Христоу [21]; Р.Робінсона [23]. Однак аспекти взаємовідповідності / невідповідності понять «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» досі не стали предметом спеціального дослідження.

Мета статті. Не претендуючи на всебічний розгляд проблеми, метою даної розвідки визначаємо: на основі змістовного аналізу термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія», що циркулюють у науковій літературі,

з'ясувати їх відповідність / невідповідність та визначити причини, якими це зумовлюється.

Виклад основного матеріалу. Кіберпростір (буквально – «надпростір») є новим простором людського буття (перші чотири – земля, вода, повітря, космос), породженим техніко-технологічними новаціями останнього півстоліття. Він функціонує у взаємодії з людським інтелектом та формує особливий – «інформаційний», спосіб життя. Людство вчиться розбудовувати комунікації в ньому та жити за таких нових умов загалом. Зокрема, завдяки новітнім цифровим технологіям у міжнародних комунікаціях створюються умови для інтеграції глобального інформаційного простору, урізноманітнення форм відповідної взаємодії, зумовлених, зокрема, залученням до міжнародних публічних взаємин широких кіл громадськості. Але зворотнім боком стало поширення кіберзагроз, зневажливе ставлення деяких міжнародних акторів до міжнародно-правових норм (насамперед таке характеризує автократії), загострення геополітичного суперництва тощо. Серед якісно нових явищ, що впливають на глобальні комунікації слід вказати і на широке застосування цифрових технологій у дипломатичній практиці – як традиційного формату, так і публічно-дипломатичного, відповідно [1, с. 229–232].

На позначення таких нових практик у вітчизняному науковому полі фігурують поняття «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» і вживаються відповідні терміни. Обидва активно застосовуватись стали порівняно нещодавно, як, власне, і самі явища, позначені цими термінами. І якщо термін «цифрова дипломатія» у науковців не викликає сумнівів щодо його трактування – воно пов'язується із застосуванням у дипломатичній діяльності цифрового інструментарію [11, с. 59-63; 13, с. 143-144; 15, с. 108-109]), то терміном «кібердипломатія», що тільки входить до широкого вжитку й поки не отримав чіткої конфігурації, в науковій літературі можуть

позначатись і явище ЦД, і інші нові формати дипломатичної діяльності: електронна дипломатія, медіадипломатія, нет-дипломатія, Iphone-дипломатія тощо [2; 3].

У вітчизняному науковому просторі одним із перших у 2020 р. надав тлумачення терміну «цифрова дипломатія» О.Висоцький. Зокрема, він вказав, що ЦД є продовженням і розширенням публічної дипломатії, але в іншому контексті реальності, в глобально-інформаційному світі мережі Інтернет. У цьому ключі дослідник наголосив на взаємозамінності, на його погляд, термінів «цифрова дипломатія» та «кібердипломатія» та на специфіці публічно-дипломатичних практик у контексті цифровізації комунікацій в світовому інформаційному просторі, розглядаючи при цьому КД як один із сегментів/варіацій публічної дипломатії [2, с. 16-17]. Практично водночас із О.Висоцьким О.Русова, застосовуючи обидва терміни під час аналізу сучасних міждержавних взаємин та вказуючи на вагомість інструментарію обох дипломатичних практик у забезпеченні цифрового суверенітету країн, відрізняє їх і наголошує на інноваційному характері КД у репрезентації національних інтересів. Дослідниця кібердипломатичну діяльність пов'язує із широким спектром публічно-політичних взаємин, а ЦД нею застосовується суто в інструментальному аспекті цих взаємин [22, с. 27-30].

Наступна хвиля прискіпливої уваги українських науковців до кібердипломатії датується 2024–2025 роками. Зумовлено це початком інтенсивної розробки вітчизняної Стратегії кібердипломатії. В.Матвієнко та Г.Петушкова в 2024 р. у своїй статті зацентрували на технологічних аспектах цифрової дипломатії й значно ширшому потрактуванні кібердипломатії як дипломатичної практики, що застосовується до кіберпростору загалом. Кібердипломатію на національному рівні ці дослідники визначають як використання дипломатичних інструментів та ініціатив для забезпечення інтересів держави в кіберпросторі. Завданнями для дипломатичного агента

в цьому контексті ці вчені визначають: встановлення зв'язку та діалогу між державними і недержавними суб'єктами на різному рівні; запобігання кібергонитві; розбудова глобальних норм у кіберпросторі тощо. З огляду на це, кібердипломатія, як вказують науковці, ґрунтується на вимірах м'якої сили та є ефективною практикою для пом'якшення невизначеності, усунення ризиків і потенційних конфліктів, що походять із кіберпростору. Фундаментальними елементами КД є збільшення кіберпотенціалу, зміцнення довіри, дотримання та розвиток кібернорм. Це, як вважають учені, зумовлює необхідність переосмислення ролі дипломатів, реорганізації департаментів і загалом міністерств закордонних справ, щоби задовольнити щораз більшу потребу у фахівцях із питань кібербезпеки в реалізації завдань зовнішньої політики та переосмислити роль нових технологій у сучасних міжнародних відносинах [9, с. 697-698].

О.Гайдук у своїх публікаціях, аналізуючи потенціал кібердипломатії, наголошує на викликах кіберпростору традиційним формулюванням поведінки держави у поводженні із ризиками та необхідності врахування кібердипломатією цих факторів. Учений вказує, що за пропозицією Міністерства закордонних справ України, визначення кібердипломатії ґрунтується на її концепті як нового виду дипломатичної діяльності, сфокусованої на просуванні та захисті національних інтересів України у кіберпросторі. КД також включає реалізацію зовнішньополітичних цілей у цифровому середовищі, встановлення й підтримку в кіберпросторі дипломатичних зв'язків з іншими державами, їх об'єднаннями та міжнародними організаціями. Вона надає традиційній дипломатії нові інструменти, охоплює міжнародну співпрацю у сфері кібербезпеки та кіберзахисту, а також розвиває нові спільні проєкти, які сприяють зміцненню міжнародної стабільності й безпеки у цифровому світі. Науковець вважає, що цифрова та кібердипломатія хоч і доповнюють одна іншу, проте мають різні фокуси: перша зосереджена на комунікаційних та іміджевих завданнях

дипломатії, а друга – на захисті та регулюванні кіберпростору як окремої сфери міжнародних відносин. Дослідження взаємодії між цими напрямками є важливим для формування комплексної дипломатичної стратегії держави в епоху цифрових технологій і постійно зростаючих кіберзагроз [4-7]. У цьому ж ключі в спільній розвідці О.Гайдука із В.Шульгою, С.Корченком, Є.Іванченко вказується, що КД є інструментом забезпечення міжнародної кібербезпекової стабільності в цифровому світі [15].

Інший вимір тлумачення поняття кібердипломатії представлений у розвідках О.Хіміча, С.Корченка, І.Верховцевої, які аналізують публічно-дипломатичний відподвійний сегмент і, зокрема, її потенціал у протидії гібридним загрозам, інформаційній агресії та інформаційному насиллю. На думку вказаних науковців, КД у її соціокомунікаційних аспектах є потужним інструментом розробки відповідних стратегій протидії деструктивним масовоінформаційним впливам [1; 14; 16; 24].

Дослідник В.Гребенюк вдався до аналізу нормативно-правового забезпечення КД та наголосив, що вона призначена забезпечувати захист інтересів національних держав та сприяти глобальній стабільності й розвитку, колективній безпеці у кіберпросторі, врегульовувати міжнародні відносини у цій сфері [8].

В.Шестаков і Ю.Даник, студіюючи вектор кібердипломатичних практик, пов'язаний із застосуванням штучного інтелекту, акцентують тому, що цей напрям є інноваційним та надзвичайно актуальним [16].

Як бачимо, позиції вітчизняних дослідників щодо потрактування ЦД і КД не збігаються. Є поодинокі візії щодо їх взаємозамінності, які науковою спільнотою у своїй масі не підтримуються. Натомість переважна більшість науковців розглядають ці явища та відповідні терміни як такі, що мають споріднені, проте різні сфери застосування. ЦД, за визначенням українських науковців, акцентує на комунікаційному інструментарії дипломатичних практик, а не на змісті або сфері політики. КД – поняття значно ширше та

охоплює всю сферу дипломатичних взаємин у кіберпросторі. Оскільки нині саме кіберкомунікації є домінуючими каналами міжнародних публічних комунікацій, кібердипломатія, відповідно, репрезентує практично всю сферу міжнародних публічних взаємин за умов їх еіберизації.

Таке потрактування принципово відповідає візіям західних дослідників на явища ЦД і КД. Приміром, за визначенням К.Б'йоли та М.Холмс (Oxford), ЦД – це використання цифрових технологій, зокрема соціальних медіа, big data, аналітики, інструментів візуалізації, штучного інтелекту тощо, для реалізації зовнішньополітичних цілей. Це продовження та трансформація публічної дипломатії (public diplomacy) із фокусуванням на інструментах комунікації та взаємодії з іноземною аудиторією, а не на змістовних аспектах політики [20]. Натомість КД, як вказано у дослідженнях Дж. Христу, – це дипломатична сфера, що займається міжнародними аспектами кіберкомунікацій, безпекою та правовим регулюванням кіберпростору, включно із питаннями кібербезпеки, довіри, розробки норм відповідальної поведінки держав у кіберпросторі, управління Інтернетом та взаємодії в межах діяльності, приміром, таких організацій, як GGE (експертна група з питань глобальної політики), OEWG (група, що спостерігає за довкіллям), ITU (Міжнародний Союз електрозв'язку), ICANN (Корпорація з управління доменними іменами та номерами), що працюють у сфері глобальної комунікації) [21].

Інший зарубіжний науковець Р.Робінсон вважає, що КД має розглядатись як рівноправна та важлива частина ширшого і цілісного інструментарію державної політики кібербезпеки. На думку цього вченого, КД є продовженням дипломатії в більш широкому сенсі, яка сама по собі є сферою, що зазнала суттєвих змін, щоби адаптуватись до нових умов і вирішити нагальні проблеми нашого часу, такі, як зміна клімату й використання космосу в рамках постліберального й дедалі більш хаотичного світового порядку за умов розширення та поглиблення процесів, масштабів

і залучених акторів, а також трансформації способів дипломатії у багатосторонньому 2.0-світі XXI-го століття [23].

А.Баринха та Т.Ренард визначають КД як дипломатію в кіберпросторі або, іншими словами, виконання дипломатичних функцій із використанням дипломатичних ресурсів для забезпечення національних інтересів у кіберпросторі. При цьому домінуючими питаннями порядку денного КД є кібербезпека, кіберзлочинність розбудова довіри, свобода Інтернету та управління Інтернетом. При цьому КД твердо позиціонується як міжнародний суспільний інститут, що передбачає взаємодію з акторами світового суспільства [19]. А.Аттатфаа, К.Ренод, С.Паоліб, наголошують на тому, що кібердипломатична діяльність пов'язана з широким спектром проблем, які вона покликана вирішувати, в тому числі із проблемами «нетехнічного» характеру [18].

Отже, КД – це предметно-орієнтована політика, що реалізовується у кіберпросторі та має як технічний, так і соціально-комунікаційний, виміри, а ЦД репрезентує суто інструментальну сферу дипломатичної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи викладене, слід наголосити: на погляд більшості дослідників, цифрова дипломатія акцентує на технологічних аспектах комунікаційних практик публічно-дипломатичної діяльності. Кібердипломатія є поняттям значно ширшим, аніж цифрова дипломатія, та реперезентує сферу предметно-орієнтованої політики, що реалізовується у кіберпросторі та включає весь комплекс дипломатичних заходів. При цьому кібердипломатія має як технологічний вимір, так і суто публічно-дипломатичний, пов'язаний з відповідними комунікаційними соціального характеру, репрезентуючи практично всю сферу міжнародних публічних взаємин у кіберпросторі.

Подальше студіювання проблеми може відбуватись у напрямі деталізації застосування термінологічного методу в студіях з вивчення

новітніх дипломатичних практик як складника міжнародних публічних комунікацій за умов їх кіберизації.

Література

1. Верховцева І.Г. Глобальний кіберпростір та опір інформаційній агресії: кібердипломатія України у протидії російській інформаційній інвазії. *Міжнародне співтовариство та Україна в процесах економічного та цивілізаційного поступу: актуальні економіко-технологічні, ресурсні, інституціональні, безпекові та соціогуманітарні проблеми*: монографія. Ryga: Baltija Publishing, 2024. С. 213–243. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-480-1-9>.
2. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія : конспект лекцій: у 2 ч. Ч. І. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 56 с.
3. Висоцький О. Iphone-дипломатія президента України в контексті новацій української цифрової дипломатії під час широкомасштабної російської агресії. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–12 квіт. 2024 р. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2024. С. 17-22.
4. Гайдук О.В., Зверев В.П. Ігрові індекси в інформаційних технологіях забезпечення міжнародних комунікацій: кіберстійкість, кіберпотужність та кібербезпека. *Сучасний захист інформації*. 2025. № 1(61). 44–59. DOI: 10.31673/2409-7292.2025.016955.
5. Гайдук О.В. Кібердипломатія: нові горизонти дипломатичної діяльності у цифровому світі. *Кібердипломатія*: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 15–16 травня 2024 року), Наук.-практ. круглого столу «Кібердипломатія: стратегії та практики для України, Європи та світу» (м. Київ, 28 листопада 2024 року). Київ: Дип. акад. ім. Г. Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 6–8.

6. Гайдук О.В. Кібердипломатія: нові напрями розвитку в цифрову епоху. *Кібердипломатія: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер.* (м. Київ, 15–16 травня 2024 року), Наук.-практ. круглого столу «Кібердипломатія: стратегії та практики для України, Європи та світу» (м. Київ, 28 листопада 2024 року). Київ : Дип. академія ім. Г. Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 23–25.

7. Гайдук О.В. Кібердипломатія як парадигма нового підходу до міжнародних відносин: досвід країн світу, науково-академічні практики та кібербезпека міжнародних комунікацій. *Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія. Київ : 7БЦ, 2024. С. 421–431.

8. Гребенюк В.М. Нормативно-правове забезпечення кібердипломатії: структура та основні функції. *Кібердипломатія* : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 15–16 травня 2024 року), Наук.-практ. круглого столу «Кібердипломатія: стратегії та практики для України, Європи та світу» (м. Київ, 28 листопада 2024 року). Київ : Дип. академія ім. Г. Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 86–90.

9. Матвієнко В., Петушкова Г. Кібердипломатія в Європейському Союзі: модель естонської кібердипломатії та досвід України. *Україна дипломатична*. 2024. Вип. 24. С. 696–708.

10. МЗС розробляє Стратегію кібердипломатії України - заступник міністра. 15.05.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3863944-mzs-rozroblae-strategiu-kiberdiplomatii-ukraini-zastupnik-ministra.html> (дата звернення 5.05.2025)

11. Мірошніченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. № 24(12). С. 58-65.

12. Поляков О.М. Кібердипломатія як важливий напрямок міжнародно-правового співробітництва в умовах режиму воєнного стану. *Нове українське право*. 2024. № 6. С. 70–76.

13. Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політікус»*. 2020. Вип. 3. С. 139–147.

14. Хіміч О.М., Корченко О.Г., Верховцева І.Г. Кібердипломатія у протидії антиукраїнській пропаганді: стратегії, інструменти. *Кібердипломатія: тези Міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 травня 2024 р.) та наук.-практ. кругл. столу «Стратегії та практики для України, Європи та світу» (28 листопада 2024 р.)* / за заг. ред. О.Г. Корченка; упоряд. І.Г. Верховцева, О.В. Гайдук. К.: Дипл. акад. імені Г.Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 95–102.

15. Ціватий В. Цифрова дипломатія України: інноваційний, безпековий та міжнародно-політичний дискурси (синергія реального і віртуального). *Цифрова дипломатія України: синергія реального і віртуального: матер. Міжнар. наук. конфер. Львів, 24 листопада 2023 р.* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 108-112.

16. Шестаков В.І., Даник Ю.Г. Особливості оцінювання ризиків впливу штучного інтелекту на дипломатичну сферу. *Кібердипломатія : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 15–16 травня 2024 року), Наук.-практ. круглого столу «Кібердипломатія: стратегії та практики для України, Європи та світу» (м. Київ, 28 листопада 2024 року).* Київ : Дип. академія ім. Г. Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 64–66.

17. Шульга В.П., Корченко О.Г., Іванченко Є.В., Гайдук О.В. Кібердипломатія як інструмент забезпечення міжнародної кібербезпекової стабільності в цифровому світі. *Кібердипломатія : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 15–16 травня 2024 року), Наук.-практ. круглого столу «Кібердипломатія: стратегії та практики для України, Європи та світу» (м. Київ, 28 листопада 2024 року).* Київ : Дип. академія ім. Г. Удовенка; ДУІКТ, 2025. С. 48–56.

18. Attatfaa A., Renauda K., Paolib De S. Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review. *Procedia Computer Science*. 2020. Vol. 176. P. 60–69. DOI: 10.1016/j.procs.2020.08.007.
19. Barrinha A., Renard T. (2017). Cyber-diplomacy: The making of an international society in the digital age. *Global Affairs*, 3(4-5), 353–364. doi: 10.1080/23340460.2017.1414924.
20. Bjola C., Holmes M. (2015). Digital Diplomacy Theory and Practice. <https://doi.org/10.4324/9781315730844>; URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315730844/digital-diplomacy-corneliu-bjola-marcus-holmes> (дата звернення 05.05.2025).
21. Christou G. (2024). Cyber Diplomacy : From Concept to Practice. *Tallinn Paper*. Vol. 14. URL: https://ccdcoe.org/uploads/2024/06/Tallinn_Papers_Cyber_Diplomacy_From_Concept_to_Practice_Christou.pdf (дата звернення 05.05.2025).
22. Rusova O. (2020). Cyber diplomacy: an intangible reality or a fait accompli? *UA: Ukraine Analytica*. 2(20). P. 26–33.
23. Robinson, R. Cyber Diplomacy: A New Frontier in International Relations and Professional Practice. *EDRM*. URL: <https://edrm.net/2024/06/cyber-diplomacy-a-new-frontier-in-international-relations-and-professional-practice/> (дата звернення 5.05.2025).
24. Verkhovtseva I.G. Ukraine's Cyber Diplomacy In Countering Russian Informational Aggression. *Library Science. Record Studies. Informology*. 2024. Vol. 20(3). P. 21–31. <https://doi.org/10.63009/lrsi/3.2024.21>.

References

1. Verkhovtseva, I.G. (2024). Hlobal'nyj kiberprostir ta opir informatsijnij ahresii: kiberdiplomatiia Ukrainy u protydii rosijs'kij informatsijnij invazii ahresii [Global Cyberspace and Resistance to Information Aggression: Ukraine's Cyber Diplomacy in Countering Russian Information Invasion]. In *Mizhnarodne*

spivtovarystvo ta Ukraina v protsesakh ekonomichnoho ta tsyvilizatsijnoho postupu: aktual'ni ekonomiko-tekhnologichni, resursni, instytutsional'ni, bezpekovi ta sotsiohumanitarni problemy: monohrafiia (pp. 213–243). Ryga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-480-1-9> [in Ukrainian].

2. Vysots'kyj, O.Yu. (2020). Publichna dyplomatiia: konspekt lektсий [Public diplomacy: lecture notes]: u 2 ch. Ch. I. Dnipro: SPD «Okhotnik» [in Ukrainian].

3. Vysots'kyj, O.Yu. (2024). Iphone-dyplomatiia prezydenta Ukrainy v konteksti novatsij ukrains'koi tsyfrovoi dyplomatii pid chas shyrokomasshtabnoi rosijs'koi [The iPhone Diplomacy of the President of Ukraine in the Context of Innovations of Ukrainian Digital Diplomacy during the Large-Scale Russian Aggression]. In *Ukraina i svit: teoretychni ta praktychni aspekty diial'nosti u sferi mizhnarodnykh vidnosyn: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 11–12 kvit. 2024 r. (pp. 17-22)*. Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM. [in Ukrainian].

4. Hajduk O.V., Zvieriev V.P. (2025). Ihrovi indeksy v informatsijnykh tekhnolohiiakh zabezpechennia mizhnarodnykh komunikatsij: kiberstijnist', kiberpotuzhnist' ta kiberbezpeka [Game indices in information technologies for international communications: cyber resilience, cyber power and cybersecurity]. *Suchasnyj zakhyst informatsii*, 1(61), 44–59. DOI: 10.31673/2409-7292.2025.016955 [in Ukrainian].

5. Hajduk, O.V. (2025). Kiberdyplomatiia: novi horyzonty dyplomatychnoi diial'nosti u tsyfrovomu sviti [Cyber diplomacy: new horizons of diplomatic activity in the digital world]. In *Kiberdyplomatiia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku)* (pp. 6-8). Kyiv: Dypl. akad. im. H. Udovenka; DUIKT [in Ukrainian].

6. Hajduk, O.V. (2025). Kiberdyplomatiia: novi napriamy rozvytku v tsyfrovu epokhu [Cyber diplomacy: new directions of development in the digital

age]. In *Kiberdyplomatiia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku) (pp. 23-25). Kyiv: Dypl. Akad. im. H. Udovenka; DUIKT [in Ukrainian].

7. Hajduk, O.V. (2024). Kiberdyplomatiia iak paradyhma novoho pidkhodu do mizhnarodnykh vidnosyn: dosvid krain svitu, naukovo-akademichni praktyky ta kiberbezpeka mizhnarodnykh komunikatsij [Cyberdiplomacy as a paradigm of a new approach to international relations: experience of countries, scientific and academic practices and cybersecurity of international communications]. In *Stratehichni komunikatsii v umovakh vijny: pohliad vid volontera do naukovtsia: monohrafiia* (pp. 421-431). Kyiv: 7BTs [in Ukrainian].

8. Hrebeniuk, V.M. (2025). Normatyvno-pravove zabezpechennia kiberdyplomatii: struktura ta osnovni funktsii [Regulatory and legal support of cyber diplomacy: structure and main functions]. In *Kiberdyplomatiia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku) (pp. 86-90). Kyiv: Dypl. akad. im. H. Udovenka; DUIKT [in Ukrainian].

9. Matviienko, V., Petushkova, H. (2024). Kiberdyplomatiia v Yevropejs'komu Soiuzi: model' estons'koi kiberdyplomatii ta dosvid Ukrainy [Cyber diplomacy in the European Union: the Estonian model of cyber diplomacy and Ukraine's experience]. *Ukraina dyplomatychna*, 24, 696-708 [in Ukrainian].

10. MZS rozrobliaie Stratehiiu kiberdyplomatii Ukrainy, - zastupnyk ministra [MFA is developing Ukraine's cyber diplomacy strategy, - Deputy Minister]. 15.05.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3863944-mzs-rozroblae-strategiu-kiberdyplomatii-ukraini-zastupnik-ministra.html> [in Ukrainian].

11. Miroshnychenko, T., Fedorova, H. (2022). Tsyfrova dyplomatiia iak suchasnyj komunikatsijnyj instrument mizhnarodnykh [Digital diplomacy as a modern communication tool for international relations]. *Naukovo-teoretychnyj al'manakh Hrani*, 24(12), 58-65 [in Ukrainian].

12. Poliakov, O.M. (2024). Kiberdyplomatiia iak vazhlyvyj napriamok mizhnarodno-pravovoho spivrobitnytstva v umovakh rezhymu voiennoho stanu [Cyberdiplomacy as an important area of international legal cooperation under martial law]. *Nove ukrains'ke pravo*, 6, 70–76 [in Ukrainian].

13. Sehed, O. (2020). Tsyfrova dyplomatiia Ukrainy iak element novoi publichnoi dyplomatii [Ukraine's digital diplomacy as an element of a new public diplomacy]. *Naukovyj zhurnal «Politikus»*, 3, 139–147 [in Ukrainian].

14. Khimich, O.M., Korchenko, O.H., & Verkhovtseva, I.G. (2025). Kiberdyplomatiia u protydii antyukrains'kij propahandi: stratehii, instrumenty [Cyber diplomacy in countering anti-Ukrainian propaganda: strategies, tools]. In *Kiberdyplomatiia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku) (pp. 96-102). Kyiv: Dypl. akad. im. H. Udovenka; DUKIT [in Ukrainian].

15. Tsivatyj, V. (2023). Tsyfrova dyplomatiia Ukrainy: innovatsijnyj, bezpekovyj ta mizhnarodno-politychnyj dyskursy (synerhiia real'noho i virtual'noho) [Ukraine's digital diplomacy: innovation, security and international political discourses (synergy of real and virtual)]. In *Tsyfrova dyplomatiia Ukrainy: synerhiia real'noho i virtual'noho: mater. Mizhnar. nauk. konfer. L'viv, 24 lystopada 2023 r.* (pp. 108-112). L'viv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

16. Shestakov V.I., Danyk Yu.H. (2025). Osoblyvosti otsiniuvannia ryzykiv vplyvu shtuchnoho intelektu na dyplomatychnu sferu [Peculiarities of Assessing the Risks of Artificial Intelligence Impact on the Diplomatic Sphere]. In

Kiberdyplomatiia: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku) (pp. 64-66). Kyiv: Dypl. akad. im. H. Udovenka; DUIKT [in Ukrainian].

17. Shulha, V.P., Korchenko, O.H., Ivanchenko, Ye.V., & Haiduk, O.V. (2025). Kiberdyplomatiia yak instrument zabezpechennia mizhnarodnoi kiberbezpekovoï stabilnosti v tsyfrovomu sviti [Cyber diplomacy as a tool for ensuring international cybersecurity stability in the digital world]. In *Kiberdyplomatiia*: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 15–16 travnia 2024 roku), Naukovo-praktychnoho kruhloho stolu «Kiberdyplomatiia: stratehii ta praktyky dlia Ukrainy, Yevropy ta svitu» (m. Kyiv, 28 lystopada 2024 roku) (pp. 48-56). Kyiv: Dypl. akad. im. H. Udovenka; DUIKT [in Ukrainian].

18. Attatfaa, A., Renauda, K., Paolib, & De S. (2020). Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review. *Procedia Computer Science*, 176, 60–69. DOI: 10.1016/j.procs.2020.08.007.

19. Barrinha, A., Renard, T. (2017). Cyber-diplomacy: The making of an international society in the digital age. *Global Affairs*, 3(4-5), 353–364. doi: 10.1080/23340460.2017.1414924.

20. Bjola, C., Holmes, M. (2015). Digital Diplomacy Theory and Practice. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9781315730844/digital-diplomacy-corneliu-bjola-marcus-holmes>; <https://doi.org/10.4324/9781315730844>.

21. Christou, G. (2024). Cyber Diplomacy: From Concept to Practice. *Tallinn Paper*. Vol. 14. URL: https://ccdcoe.org/uploads/2024/06/Tallinn_Papers_Cyber_Diplomacy_From_Concept_to_Practice_Christou.pdf.

22. Rusova, O. (2020). Cyber diplomacy: an intangible reality or a fait accompli? *UA: Ukraine Analytica*, 2(20), 26-33.

23. Verkhovtseva, I.G. (2024). Ukraine's Cyber Diplomacy In Countering Russian Informational Aggression. *Library Science. Record Studies. Informology*, 20(3), 21–31. <https://doi.org/10.63009/lrsi/3.2024.21>.